

Édes Anyanyelvünk

IFJÚSÁGI
MELLÉKLET

Az Anyanyelvápolók Szövetsége Ifjúsági Tagozatának hírlevele
1998

AsSZISZtens
Anyanyelvápoló indulócsomag

Kedves érdeklődő Barátunk!

Ez a levél az ASZISZ-nak, az Anyanyelvápolók Szövetsége Ifjúsági Szervezetének (hivatalosan: Ifjúsági Tagozatának) rövid történetét, működését, céljait van hivatva Veled megismertetni, egyfajta indulócsomagba sűrítve mindazt, amit rólunk tudni érdemes.

Kik vagyunk?

Olyan tizen- és huszonéves fiatalok (általános és középiskolások, főiskolai és egyetemi hallgatók), akik szervezett formában, együtt is tenni szeretnének valamit anyanyelvünk védelmében.

Mi is a teendő?

A probléma az utcán hever – mondhatnánk, hisz valószínűleg Te is észrevetted már, hogy napjainkban egy városi séta szinte lehetetlen anélkül, hogy egy „drinkbar”, „restaurant” vagy „pub” előtt elhaladj. Magyar szót – amolyan „ízset” – már csak egy-egy dühkitöréskor hallhatsz, nem is beszélve az ifjúság körében elterjedt trágár beszédmodorról, amelyet bizonyára Te is tapasztalsz környezetben. A fenti jelenségekkel nagyjából betájolhatod fő „vadászterületünket”, a főleg idegen szavak és az igénytelen beszédkultúra kérdését. (A kör, persze, a sajtóbeli, tankönyvi hibákkal és több más teendővel is bővül.)

Mióta működik a szervezet, kik a tagjai?

1989-ben alakult az ASZ (Anyanyelvápolók Szövetsége). Tagjai néhány éven belül nagy számban diákok közül kerültek ki. Ennek hatására alakult meg 1992-ben az ASZISZ, mely külön vezetőséggel az ügybuzgó fiatalokat egyesíti az ország minden részéről. A mai aktív ASZ-vezetőségből bizonyára Neked is ismerős Bánffy György (elnök), Grétsy László és Vágó István neve, de más elismert nyelvészek, közéleti személyiségek és tanárok is tagjai a szövetségnek. A tagok jelentős része a „Beszélni nehéz!”-körök, középiskolák tanárai és diákjai közül kerül ki.

Mit tehetünk érted? Mit tehetünk egymásért?

A szövetség évente több találkozót, gyűlést szervez (pl. ifjúsági parlamentet), nyári táborokat rendez (Csongrádon, Győrött stb.). Ezeket neves előadókat hallgathatunk meg, híres emberekkel találkozhatunk, érdekes kulturális programokon vehetünk részt, alkalom nyílik tapasztalatcserére, s persze egymást is jobban megismerhetjük. Meggyőződésünk, hogy szervezeten hatékonyabban tudunk működni, ezért örömmel veszünk minden új jelentkezést a „csapatba”.

Hogyan csatlakozhatsz?

Jelentkezési lapért fordulhatsz ahhoz, aki ezt a lapot neked adta, de írhatod az ASZ címére is: Anyanyelvápolók Szövetsége, 1360 Budapest, Pf. 6.

Mit kell tenned ASZISZ-tagként? Mit kaphatsz a szövetségtől?

Vállalásaidat, munkakörödöt magad határozd meg a jelentkezési lap kitöltésekor (egy-két tipp: ügyelsz a helyesírással, részt veszel anyanyelvi versenyeken, rendezvényeken, felszólítod barátaidat a trágár beszéd kerülésére, rövid írásokkal hívd fel a figyelmet egy-egy nyelvi hibára az iskolaújságban vagy egyéb lapokban). Felszólalhatsz gyűléseinken, részt vehetsz az általunk szervezett programokon. Illetménylapként kapod az évente ötször megjelenő Édes Anyanyelvünk folyóiratot érdekes cikkekkel, aktuális szövetségi hírekkel és rejtvénnel – no meg az évenkénti ifjúsági melléklettel, a mi írásainkkal. Mindezt a tagdíj fizetése ellenében kapod. A tagdíj összege diákoknak évi 400 Ft. Ez, reméljük, nem túl nagy megterhelés. Persze a kollektív jelentkezéseket is szívesen várjuk. Ilyenkor a közösség egy jelentkezéssel és egy fő tagdíjának fejében kerülhet közénk.

ASZISZed? GYERE!!!

Hívunk, várunk köreinkbe!

ÍZELÍTŐ:

Nyelvi kalandtúra

Viselkedéskulturálatlanság a stadionban

Erdélyi tájolgások

Rejtvény

Az ASZ Ifjúsági Vezetősége

Édes Anyanyelvünk, melléklet I.

Egy parlamentről, de nem „arról”...

A képviselők NEM a tantermen kívül múltatták az időt; NEM kiabáltak közbe; NEM „hazug”-ozták és „hazaáruló”-zták egymást; NEM kiabáltak bele egymás beszédébe; NEM rohantak ki megsértődve az ülésteremből; NEM...! Mosolygós arcokat, egymást örömmel üdvözlő fiatalokat láthattunk. Érdeklődő, a felszólalásokat türelmesen meghallgató küldöttek ültek a sorokban, akik röviden, bölcsen, szépen szóltak. Úgy látszik, így is lehet.

Ez a parlament az V. ORSZÁGOS IFJÚSÁGI ANYANYELVI PARLAMENT.

B. P.

Az állomáson hallottuk...

Sokat utazunk vonattal. Megdöbentő, hogy – tájékoztatás címén – milyen mondatokat hallhatunk a pályaudvarokon. Nyáron én is sokat vonatoztam, s különös dolgokra lettem figyelmes az állomásokon.

Íme néhány, ízelítőül!

1. „A Dacia expressz várhatóan tizenöt percet késik. A késésért szíves türelmüket kérjük.” – Természetesen senki sem örül annak, ha egy vonat késik, de talán türelmesebben fogadnánk a hírt, ha a türelmünk helyett az elnézésünket kérnék.

2. „Vonat érkezik a harmadik vágányra...” – Még jó, hogy megtudtuk, a vonatot a vágányra érkezik, s így nem az országútra vártuk a szerelvényt. Mint tudjuk, itt a harmadik szó kijelölő szerepű jelző, hiszen a vágányok közül jelöli ki a harmadikat, tehát a jelzett szónak, a vágány-nak hangsúlytalanul kellene tapadnia a jelzőhöz: a harmadik vágányra...

3. „Vonatot indul kijáratról jobbra...” – Talán egy új vasúti alkalmazottat hívnak Kijáratnak, ellenkező esetben ugyanis a kijárat szó elé a határozott névelő került volna.

4. „Kérjük, őrizték meg jegyüket a visszautazásban!” – Mi még nem tudjuk, mit jelent ez a szófordulat, de aki nek van róla elképzelése, kérjük, jelezze! Mondjuk így: „Kérjük, őrizték meg jegyüket a visszautazásra!” (Érdekes, hogy bemondónk nem esett bele egy ennél gyakoribb hibába – nem „jegyeiket” mondott.)

5. „Tokaj expressz érkezik a hatodik vágány mellett, kérjük, vigyázzanak!” – „Ezt mondta be az állomásfőnök, hogy figyelmeztesse a várakozókat, de a tragédiát már nem sikerült megakadályoznia” – hangozhatott volna el a Kék Percek című műsorban. Szerencsére csak a rossz helyen tartott szünet okozott némi félreértést. A vonat ugyanis rendben megérkezett a vágányon (nem pedig a vágány mellett), így megnyugodhattunk.

Benkő Péter

Az Anyanyelvápolók Szövetsége helyi csoportjainak tanácskozásán történt

1998. szeptember 19. A 42 csoportból 25 képviseltette magát, hetvennél is többen voltak a találkozózn. Negyedszer tartottunk efféle összejövetelt, de sohasem voltunk még ilyen sokan.

Szövetségünk társelnöke, Deme László professzor úr köszöntötte a küldötteket, akik a hétvégejüknek néhány óráját áldozták a közös ügynek. Megjegyzendő: sok-sok szövetségi rendezvényen vettem részt az elmúlt években, s úgy tűnik, a fiatalok nem érzik (magukat sem) áldozatnak. A megnyitót követően az ASZ és az Ifjúsági Tagozat helyzetéről hangzott el tájékoztató, majd következtek a hozzászólások.

Szöcs Tibor (Hegyeshalom) felelősséget érző laikusnak nevezte magát, az általános iskolai nyelvművelés fontosságáról beszélt, kiemelte az egész tantestület és a szülők szerepét, felelősségét, s úgy vélte: üdvös volna, ha a magyartanárok jelentős része nem csak irodalomtanárnak vallaná magát. X. Y. (a nevét óvatosságból nem írjuk le) egy elképesztő esetről számolt be: egyik tanárunk, hogy előadásán a figyelmet felkeltse, trágár mondatokat zúdit hallgatóira. Lázár Éva és Barkóczi Szilvia (Vác) iskolájuk és városuk rendezvényeiről tájékoztattak; bejelentették, továbbra is vállalják az Édes Anyanyelvünk számonkénti ötven példányának árusítását, terjesztését, majd meghívták a helyi csoportok képviselőit a következő, Vácot tartandó tanácskozásra. Végül a Cégér című lap egyik cikkét olvasták fel a „magartartás-kultúrátalanságról”.

Miklós Józsefné és Kovács Ágnes (Komárom) újabb előfizetők toborzásához adtak jó ötleteket. Megerősítették: sok múlik a magyartanárok rábeszélőképességén. Javasolták, az Édes Anyanyelvünk folyóirat megmaradt példányait határon túli iskolákba juttassák el mások is, ahogyan ezt csoportjuk tagjai tették.

Kádár Katalin és Kormos Zsuzsanna (Nyíregyháza) megemlékezett Péchy Blanka művésznő halálának 10. évfordulójáról, majd erdélyi iskolákkal kialakított kapcsolataikról beszéltek, s a nyelvművelő körök figyelmébe ajánlották a Duna Televízióban látható Nyelvőrző című műsort. Azt javasolták; ne csak az ifjúsági mellékletben jelenhessenek meg a fiatalok írásai, hanem a többi számban is. Vadász Gusztávné (Budapest) sajnálattal állapította meg, hogy sok diák az iskola befejezésével elvesz a nyelvművelő mozgalom számára. Lelkesen szolt a találkozók pezsdítő erejéről, hasznosságáról. Örömmel jelentette be: a Práter utcai iskola a következő évben is megrendezi az anyanyelvi napot. Végül felajánlotta segítségét abban, hogy az Ifjúsági Tagozattal kapcsolatos hírek is fölkerüljenek az Internetre.

Tolnai Judit (Pécs) szerint fontos, hogy a jövő művészei hogyan tudnak megszólalni: ezért iskolájukban sokféle anyanyelvi rendezvényt szerveznek, s további ötleteket kért a jelenlévőktől. Horváthné Bernáth Rózsa (Győr) azon szomorkodott, hogy a műszaki szakközépiskolákban kevés diák tartja szívügyének az anyanyelv ápolását, s kérdezte: mit kellene tennünk, hogy legalább ők megmaradjanak a nyelvművelő mozgalomban. Gál Ildikó (Eger) javasolta, vegyük fel a kapcsolatot a tanárképző intézményekkel. Tagjainkkal, csoportjainkkal szemben szigorúbb elvárásokat fogalmazna meg. Szorgalmazta kapcsolatok kiépítését a helyi nyugdíjasklubokkal, majd megemlítette: a magyar nyelv eredményesebb tanításának érdekében érdemes volna átvenni módszereket, gyakorlatokat az idegen nyelveket tanító tanároktól.

Korbély Beáta (Budapest) az egyetemi hallgatók beszédében fellelhető nyelvi-nyelvhasználati hibákat orosztotta, s riasztó jelenségekről számolt be középiskolás tanítványainak „funkcionális némasága” kapcsán. Ágoston Piroksa (Bonyhád) úgy vélte, a diákok nem tudnak beszélni, mert kevés a szóbeli felelet, s írásban is ritkán kényszerülnek megfogalmazni gondolataikat. Szakkörük nevében tanácsokat, ötleteket kért, hogy újrakezdhezzék a munkát. Bacskó Józsefné (Balassagyarmat) kifejtette, hogy az iskolának szorosabbra kell fűznie a kapcsolatot a szülői házzal; véleménye szerint a kulcsszavak: klubszerű szakköri foglalkozások és az eddiginél jóval több beszélgetés. Beck Nóra (Cegléd) lelkesen beszélt a csongrádi anyanyelvi tábor eseményeiről, majd elmondta, szeretnének fórumot szervezni városuk magyartanárainak, s ott bemutatni a beszédművelő körök és az ASZ tevékenységét. Kató Eszter (Budapest) a toborzó munkában a kis lépések taktikáját és a személyes meggyőzés módszerét tartotta követendőnek, de fontos eszközként említette a plakátokat és az országos felhívásokat is. Nagy Sándorné (Karcag) „A magyar nyelv hete” elnevezésű rendezvénysorozatukról számolt be. „Keresztes hadjáratuk” eredményeként a vetélkedőbe sok-sok diák kapcsolódott be. A tanácstalannak a Nyelvőrző feladatait, az Édes Anyanyelvünk cikkei, az anyanyelvi versenyek kérdéseit ajánlotta a szakköri munka színesítésére. Vecseri Viktória (Budapest) a valamikori Radnai iskola szakkörének „utóvédharcairól” tájékoztatót. Tavaszi Virág (Győr) toborzó munkájának kudarcairól szolt, de felszólalását bizakodva fejezte be, mondván: nem szabad abbahagyni a próbálkozásokat, az alacsonyabb évfolyamok tanulói bízhatnak. Kovács Ingrid (Győr) úgy vélte, a tanároknak jóval több segítséget kellene adniuk azoknak a tanulóknak, akik szívügyüknek tartják a nyelvápoló munkát.

Azt hiszem, joggal tarthatjuk eredményesnek ezt a tanácskozást is. A szervezők értékelő zár-szava helyett idézzünk néhány sort a komáromi Kovács Ágnes leveléből: „Természetesen a legtöbb szó anyanyelvünk helyzetéről, a problémákról és orvoslásukról esett. Sok fontos információt, hasznos ötleteket kaptunk, és mi is átadhattuk tapasztalatainkat... Ami leginkább felemelő az egész találkozóban – különösen nekünk, diákoknak –, az a légkör. Itt a hivatалosság nem nehezedik az emberre, teljesen egyenrangúnak érzi magát az általános iskolás diák, az egyetemista meg a felnőtt. Mindenkiné a hozzászólását egyforma figyelemmel hallgatják a résztvevők. Csáládias, vidám hangulat uralkodik, és szavaink nem üres hangokká válnak, hanem »agytól agyig, szívtől szívig hatolnak« – így mondta Deme professzor úr is.”

Kerekes Barnabás

Egyedi vagy egyéni?

A mindennapi társalgásban, az előadásokban és az írott munkákban is gyakorta előfordul, hogy két hasonló alakú szó felcserélődik. Ez történhet merő véletlenségből, de leggyakrabban az az oka, hogy használójuk nem érzi a jelentésük közötti különbséget. Ilyen klasszikus eset a *notárius* és a *nótárius*, az *egyhangúan* és az *egyhangulag*.

Mostanában egy újabb párt lehet felfedezni a hirdetésekben: „A ... Kft. vállalja gabonafélék és ipari növények magjainak tisztítását. Ajánlja továbbá *egyedi* megbeszélés alapján gabonafélék tárolását.” Igen fontos emberek lehetnek annak a cégnek a dolgozói, akikkel *egyedi* tárgyalást lehet – kell? – folytatni. Ez a szó ugyanis azt jelenti, hogy különleges, olyan, amiből nincs másik. *Egyedi* lehet egy festmény, egy ház, egy ékszer, vagyis minden, amire azt szokás mondani: *egyedi darab*. Nyilvánvaló, hogy a hirdető nem erre gondoltak, hanem arra, hogy *egyéni*, azaz az érdekelt féllel való külön egyeztetéssel vállalják a tárolást.

Még erősebben kiugrik ez a különbség a következő idézetből: „Várjuk azon szülők jelentkezését, akik olyan óvodába szeretnék gyermeküket vinni, ahol a nevelés előtérbe helyezi gyermekük életkori sajátosságait, a gyerekek *egyediségének* tiszteletben tartását.” Nem valószínű, hogy ez a felhívás filozofikus mélységeket érintene, s azt akarná közölni, hogy minden gyerek különleges, megismerhetetlen csoda. Sokkal inkább arra gondolhattak az óvoda vezetői, hogy a kicsik *egyéniségét* ismerik el, azt, hogy a gyerekeknek is van saját akarata, gondolatuk, személyiségük. Ha a két szót toldalékaitól megfosztva vizsgáljuk, szintén jól látható a jelentés különbözősége: az *egyed*-et általában növényre, állatra használjuk, és csak ritkán – a szaknyelvben – emberre, míg az *egyéni*-t épp fordítva. Annyira szembeszökő az eltérés, hogy senki sem jutna eszébe egy kutyára azt mondani, hogy *egyéni*. Úgy látszik, egyetlen *-i* képző képes elmosni az éles határvonalat s megtéveszteni a vigyázatlanokat. (Igaz, a képző megváltoztatja a jelentést, de közben megmarad a kapcsolat az eredeti szóval.) Elég volna egy kis tördés azzal, amit kimondunk vagy papírra vetünk, s akkor nem csapna be bennünket sem az alapszó hasonlósága, sem az azonos toldalék.

Slíz Mariann

Viselkedéskulturálatlanság a stadionban, avagy: szurkolás magyar módra

Szeretem a sportot, különösen a labdarúgás és a kosárlabda érdekel. Amikor csak tehetem, kimegyek a mérkőzésekre is, így „testközelből” és nagy-nagy aggodalommal figyelem, ami a stadionokban és azok környékén történik.

5–6 éve Magyarországon is egyre gyakoribbak a futballhuligánizmus jelei. Először négy éve a Magyar Kupa döntőjében, az FTC–Kispest mérkőzésen láthattam a szurkolók (?) és a karhatalom összecsapását. Tudom, hogy a gátlástalan, fékevesztett emberek randalírozása nem magyar jelenség, gondoljunk csak a korábbi angliai botrányokra vagy a legutóbbi, a franciaországi VB eseményeire. Ártatlan embereket vertek meg, csak azért, hogy csapatuk vereségére „vigaszt” keressenek. S hányan vannak, akik csak azért mennek a sporteseményekre, mert ott el lehet vegyülni a tömegben, s a „csordában” elkövetett tettekért kisebb az egy főre jutó felelősségre vonás.

Az újságok címlapján már Magyarországon is ez szerepel: *Futballháború*; vagy: *III. féldő*. Nevezzük, aminek akarjuk; nem a cím a fontos, hanem a (sajnálatos) tartalom. Lassan a mérkőzések – akár egy UTE–Fradi rangadó is – kevesebb témát adnak az újságoknak, mint azok az események, amelyek a meccsek előtt és után történnek. Már nem a találkozó eredménye a fontos, hanem az, hogy miként áll a rendőrség–szurkolók, illetve a szurkolók–szurkolók „mérkőzés”. Csak hogy itt nem a gólokat számolják, hanem a sebesülteket és a forintban mérhető kárt. Idő kérdése, hogy mikor kezdik a tudósításokat a halottak számával.

Angliában, a futball őshazájában már profi módon megoldották a szurkolás kérdését. Örökre (vagy néhány évre) szóló kitiltás lett azoknak a büntetése, akik csak azért járnak a stadionba, hogy botrányt okozzanak. Nálunk is hasonlóan kemény fellépésre volna szükség. Amíg nem késő!

S hogy miért kerül ez a téma az Édes Anyanyelvünk ifjúsági mellékletébe? A beszéd-, magatartás- és érintkezéskultúra (illetve kulturálatlanság) kérdéseinek tengernyi példáját tanulmányozhatjuk a mérkőzéseken, s a főszereplők éppen a mi korosztályunk képviselői. Igaz, ők valószínűleg nem olvassák az Édes Anyanyelvünk folyóiratot.

Brézai Zoltán
(Miskolc)

Nyelvjárás Vajdaságban*

A *nyelvjárás* a Magyar értelmező kéziszótár szerint: „Egy-egy területre jellemző, viszonylag egységes nyelvhasználati forma.”

Nyelvhasználati jellegzetesség lehet bizonyos hangok használata, sajátos szavak vagy alaktani, mondattani eltérések.

A volt Jugoszlávia területén élő magyarság több – földrajzilag, történelmileg elhatárolható – tájegységben él: Vajdaságban, Baranyában, Szlavóniában, Szlovéniában. Nyelvjárásaiban a magyar terület nagyobb egységeihez igazodik.

Vajdaság nyelvjárás tekintetében nagyon változatos, tarka képet mutat. Jelentős különbségek mutatkoznak Bácska és Bánát, Bácskában pedig a Tisza-vidék és a Duna mente településcsoportjai között.

A tartománynak csaknem az egész területére jellemző a középzárt *ē* hang használata. Így különbséget tudnak tenni pl. a *hēgyes* és a *hēgyēs* között. Bánátban az *ō* hang használatával alkotnak a kívülállóknak szokatlan szavakat (pl. *kōlcsél föl*, *elmōgyōk*, *mōgmondam*). Szintén Bánátra jellemző az a rendhagyó igeragozás, amikor az ige egyes szám harmadik személyű tárgyas ragozású alakja *i*-re végződik (pl. *becsuki*, *kinyití*, *mondi*, *elolvási*).

Generációkra visszamenőleg a földművelő parasztok, iskolázatlanságuk következtében, a kiejtés egyszerűbbé tételére még ma is használnak sajátos szavakat (pl. *heffű*, *szēginy*, *akkó*, *eccé*, *vót*, *pintek*, *mingyá*, *mék*).

Ide tartozik az ún. „suksükölés” is, amikor az igét kijelentő módban is úgy ejtik, mintha azok felszólító módban állnának: *mondhassa*, *lássá*, *írhassuk* stb.

A fent említett hangtani eltéréseket különböző anyanyelvi versenyeken a bizottság tagjai mindig pozitívként értékelik, mert e tájszólások különösen „ízessé” teszik a magyar nyelvet. Ám használóiknak nem szabad elfelejteniük, hogy ha szükségük van rá, az egységes magyar köznyelven is meg kell tudniuk szólalni.

Góli Andrea
(Óbecse)

* A Vajdaság magyarjai névelő nélkül használják a tájnevet, ezért a szerző írását nem módosítottuk; nem egészítettük ki a Magyarországon használatos névelővel. Hasonlóan jártunk el a többi tájegység (Bácska, Bánát) nevének említésekor is. (A szerk.)

Nyelvi kalandtúra

Bizony, rutinos túlélőnek kell lenni, hogy a tanév kilenc hónapját a fővárosban komolyabb (nyelvi) sérülések nélkül végigküzdjük. Így már csak a nyári „szellőztetés” ürügyén is jó egy kicsit elszabadulni. Fülemben még ott recseg a hetes busz berregője, ideges, rohanó emberek bicikanyitogató megjegyzései, fékek csikorgása, leadott leckeönyv koppanása a ládában, könyvek tompa puffanása a szoba sarkában... Aztán...

Aztán valaki azt mondja a Gyimesben:

– *Jössz-e magyaróért? Ejsze kapunk még az erdőben.*

Persze, hogy megyek... Bár valami különlegeset várnék, mondjuk, hogy egy erdei tisztáson fabódéban öreg néni kezei helyi különlegességet árul, de hamar belátom, hogy nagyvárosi gondolkodásmódnak itt nincs helye. Az erdőben megállunk egy mogyoróbokor előtt, s nem adják, inkább csak szedjük a csemegét.

Nem maradhat el a csángó tréfa sem:

– *Hiszed-e, hogy le tudom tenni úgy, hogy többet fel nem veszed?*

Persze, hogy nem. Pedig sikerül neki, ujjával a porba írja, hogy „magyaró”, s könnyedén nyeri a fogadásunkat. S mégse ő nyert, hanem én: tiszta, vidám, jóízű tréfát, egy kis nyelvi felfrissülést. Az újonnan (vagy inkább újra?) tanult szavak, a dallamos hanghordozás, a nyelvi találékonyság, amely néhány itt töltött nap alatt rám ragadt, tán még a Gyimes-völgy harapni való levegőjénél s a benne vágázó Tatros-patak szikrázóan hideg vizénél is jótékonyabban, kellemesebben tisztítja a fejet-lelket.

Hazaérvén kövel törjük fel a magyarót, s ha imitt-amott egy nemkívánatos fogyasztó-lakó (kicsi kövér kukac) már bevette magát a csemegébe, hát: „*Ne, kaptam benne péterkét!*”. Bár eddig egy Péter nevű barátom sem örült ennek a különös egyezésnek, nekem rögtön az jutott eszembe, milyen szép is lenne, ha egyszer a Vásárcsarnok forgatagában is valahogy így lepődne meg az ekképp károsodott vevő. (Bár ez a péterke biztos nem fanyalodna holmi burivá alázott pityókákra...)

De hát ahány ház, annyi szokás, s ha úgy, akkor a gyimesi faházak túltesznek bármely budapesti üvegpalatán. Mondhatnánk úgy is, ahogy a csángók: ahány ház, annyi kereszt (mert kis kovácsoltvas keresztet óvják a bent lakókat a ház csúcsain). S ha úgy, akkor a mi házunkról az hiányzik.

Egyre lelkesebben vetem bele magam a nyelvi kalandtúrába – immáron öt éve. Minél rutinosabbá válok *odaát*, annál fülsértőbb az *ideát*, minél pezsgőbb és rohanóbb itthon, annál megnyugtatóbb ott-hon. S ezek után nem is csoda, ha így késő ősszel már gyötörni kezd a „*lelki furi*”...

Kató Eszter

Rejtvény

I. Melyik helyes?

1848. március 15. – 1848. március 15 –
1848. márc. 15. – 1848. márc 15 – 1848. III.
15.

II. J vagy ly?

Ki volt az 1848–49-es szabadságharc egyik jelentős alakja, aki államférfiként a nemzeti függetlenségért, a feudális kiváltságok felszámolásáért és a polgári szabadságjogokért harcolt? Megtudhatjuk, ha a *j* és *ly* betűkkel helyesen kiegészített szavak közül az *ly*-ra végződőket kezdőbetűit sorban összeolvassuk!

zsiva..., párba..., kirá..., kaca..., osztá...,
ha..., tala..., sirá..., óha..., ola..., segé...,
ra..., kara..., uszá..., tara..., tava..., ricsa...,
homá..., tuta..., lakosztá..., va..., fér...,
aszá..., za..., nyá..., jóshe..., szá..., oltóga...,
fe..., fahé..., dí..., seregé..., hónal..., tolvá...

III. Szótagokból ágyúöntő neve

A felsorolt szavak közül húzzuk alá azokat, amelyek „nem harcolnak”, vagyis nem a *harcol* szó rokon értelmű megfelelői! A nem harcoló szavak első szótagjait sorban összeolvassuk egy olyan székely ágyúöntő nevét kapjuk, aki a háromszéki önvédelmi harcokban életét áldozta a szabadságért, s akinek híres szavai 1848 novemberében a következők voltak: „Lészen ágyú”.

háborúskodik, gátol, küzd, borzongat, csatázik, ámul, hadakozik, roncsol, síkra száll

Ez a székely ágyúöntő:

IV. Kakukktojások kezdőbetűiből fejtendő

Mindegyik szósorban van egy valamiért oda nem illő szó. A négy „kakukktojás” kezdőbetűjét összeolvassuk az 1848–49-es önvédelmi harcokban hősiessen helytálló nemzetőreink fejtendőjének a nevét kapjuk.

A) fülbevaló, csuha, korona, gyűrű, gyöngy

- B) csizma, cipő, bakancs, saru, árvalányhaj

C) dolmány, zubbony, kard, mente, köpeny

D) sapka, óra, kalap, süveg, turbán

V. Szószaporítás

Keressünk a *szabadságharc* szóban – a betűk sorrendjének megváltoztatása nélkül – minél több helyes magyar szót!

Mészely József
(Sepsiszentgyörgy)

A megfejtéseket **1999. február 15-ig** kérjük beküldeni az Anyanyelvápolók Szövetségének címére: 1126 Budapest, Szoboszlai u. 2–4. A helyes megfejtést beküldők között öt értékes könyvet sorsozunk ki.

Gondolatok a finn–magyar nyelvrokonságról

1973. Görögország egyik kempingjében két ifjú finn beszélget. Vonattal érkeztek Finnországból, és úgy döntöttek, hogy a mediterrán országban töltsék el a nyaruk java részét. Egyszer csak a két fiatalember abbahagyja a társalgást, az egyikük elkezd hallgatózni, s közben körbe-körbenéz: mintha ismerős beszédet hallana. Észreveszi, hogy a „gyanús nyelvű” beszéd két leánytól származik. A fiatal finn férfi közelíteni kezd a „jövvényekhez”, s közben fülel, hátha megérti, mit beszélnek. Minél közelebb kerül, annál inkább úgy tűnik: az otthoni beszédallamot hallja; a lányok beszélgetéséből elkap egy-egy szót, de ezek nem alkotnak számára értelmes mondatokat.

Hamarosan kiderül, a két lány magyarul beszélt egymással, az ifjú finn azt hitte, honfitársaival találkozott össze.

No de miért van ez így? – kérdezheti joggal az olvasó. Legelőször is azért, ami közismert: a finn és a magyar nyelv őszókinésében sok hasonló szó van: *víz – vesi, kéz – käsi, vér – veri, hal – kala* stb. A nyelvészek többek között ezért látják bizonyítottnak a két nyelv rokonságát.

Egy másik ok: hasonlóak a hangsúlyozás szabályai; ha hangsúly esik a szóra, a szavak első szótagján van a nyomaték. A ragozásban is találunk egyezést (*vízben = vedessä*); megfigyeléseim szerint mindkét nyelvben az *a*, *e* és *i* a leggyakrabban előforduló magánhangzók, s a mássalhangzók „élbolya” is hasonló, legfeljebb a sorrendben van némi eltérés (*k, s, t*, magyar *sz = finn s, t*). Úgy vettem észre, hogy a beszédtempó is hasonló, mert a két nyelvben az átlagos szóhosszúság közel egyforma.

Néhány szót a különbségekről: a finn nyelvben csak a *sakki* és a *seriffi* szavakban használnak *s* hangot; a finn írásban előforduló *s* a magyar *sz* hanggal egyező. A finnben írásban nincsenek hosszú magánhangzók (*á, é, í, ó, ő, ú, ü*), ezeket a finn helyesírás a rövid magánhangzók megkettőzésével jelöli, pl. *ii, uu*. Érdemes megjegyezni, hogy a finn *aa* nem egyenlő a magyar *á*-val, s a finn *ä/ää* hang átmenet a magyar *a* és *e* között.

A mássalhangzók között is van különbség. A finn nyelvben sem a beszédben, sem az írásban nem ismeretesek a kétjegyű mássalhangzók (*ty, ny, ly* stb.).

Természetesen nem várhatom el senkitől, hogy fogadja el a finn–magyar nyelvrokonságot, de javasolom: először mindenki ismerje meg a két nyelvet; s talán így mások is könnyebben megértik: az írásom bevezető részében leírt igaz történet főszereplője, a finn fiatalember, miért hitte, hogy honfitársainak beszélgetését hallja.

Timo Frondelius
(always@dpg.hu)

Mészely József

ERDÉLYI TÁJOLGÁSOK (Nyelvtörők gyermekeknek)

Árkos

Árkoson a mókusok
Rég nem agronómusok.
Akrobata mindahány,
Makként ugrik fenn a fán.

Berekszó

Szól a berek Berekszón,
Minden gallyon bársony trón.
Minden trónon madár ül,
Aranykürtöt köszörül.

Borszék

Egyszer voltam Borszéken,
Bort mértek egy kis széken.
Ingyen adták, jól tették,
Vízzel megkeresztelték.

HÍREK

1989-ben, az Anyanyelvápolók Szövetségének megalakulásakor hárman voltunk, ma ezernél is több fiatal tagja van szervezetünknek.

Országsszerte 42 helyi csoportunk működik, utolsó híradásunk óta az alábbi helyeken szerveződtek nyelvművelő közösségek:

Budapest – Baár–Madas Református Gimnázium

Budapest – Tancsics Mihály Gimnázium

Csongrád – Sággy Mihály Szakközépiskola

Eger – Kemény Ferenc Általános Iskola

Eger – Szilágyi Erzsébet Gimnázium

Karcag – Gábor Áron Gimnázium és Szakközépiskola

Nyíregyháza – Evangélikus Kossuth Gimnázium

Rád – Általános Iskola

Vác – Árpád Fejedeleme Általános Iskola

Az Ifjúsági Tagozat vezetőségének új tagjai (változások az 1996/5. számban közölt névsorhoz képest):

Boris Éva 6640 Csongrád, Dália u. 9.

Brézai Zoltán 3525 Miskolc, Vologda u. 8. VII. 5.

Czifra Lóránt 3641 Nagybarca, Aradi u. 30.

Fássy Dóra 6640 Csongrád, Fekete J. u. 19.

Korbély Beáta 2740 Abony, Mikszáth u. 1.

Kristóf Éva 1118 Budapest, Ramocsa u. 5–7. fszt. 1.

Nagy Mariann 2700 Cegléd, Szövet-ség u. 2. III. 67.

Soós Viktória 5300 Karcag, Kacsóh út 2.

Tógyer Edina 4400 Nyíregyháza, Legyező út 7. II. 44.

A helyi csoportok következő – kihelyezett – tanácskozását Vácott tartjuk 1999 áprilisában; kétnapos agárdi találkozónkat májusban, az ASZ 7. ifjúsági anyanyelvi táborát augusztusban, a második vagy harmadik héten rendezzük meg.

Az Anyanyelvápolók Szövetsége Ifjúsági Tagozatának hírlevelét Kerekes Barnabás szerkesztette.

Cím: ASZ 1126 Bp., Szoboszlai u. 2–4.

A hírlevél megjelenését, valamint A fiatalok beszédkulturájáért című televíziós összeállítást a Gyermek- és Ifjúsági Alap-program Tanácsa, valamint az Anyanyelvápolók Szövetsége támogatja.